

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ ЗА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Юрій Васильович ГРИГОРЯК,

*аспірант відділу організації
освітньо-наукової підготовки
Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Забезпечення законності державного нагляду за підприємницькою діяльністю є ключовим елементом у формуванні правової держави та захисту прав суб'єктів господарювання. Це питання набуває особливого значення у сучасних умовах розвитку економіки, де важливу роль відіграє баланс між державним контролем та свободою підприємницької діяльності. Ефективний нагляд сприяє запобіганню порушенням законодавства, захисту суспільних інтересів та забезпеченню стабільності економічної системи.

Правові засади державного нагляду за підприємницькою діяльністю є важливим елементом забезпечення правопорядку в сфері економічних відносин та захисту інтересів держави, суспільства і підприємців. Державний нагляд здійснюється на основі конституційних положень, які гарантують право на підприємницьку діяльність та визначають її межі. Основні принципи та вимоги до наглядової діяльності викладені у Законі України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності". Цей закон визначає цілі нагляду, які полягають у захисті прав споживачів, забезпеченні безпеки суспільства та дотриманні екологічних стандартів. Закон встановлює права та обов'язки контролюючих органів, а також порядок проведення перевірок, який має бути чітко регламентований і не порушувати права суб'єктів підприємницької діяльності. Важливою складовою правових засад державного нагляду є принципи пропорційності та правомірності, які передбачають, що втручання у підприємницьку діяльність має бути обґрунтованим і здійснюватися лише у випадках, передбачених законом[1]. Це означає, що будь-яка перевірка чи контрольна дія мають бути чітко обґрунтовані та відповідати конкретним критеріям ризику або порушенням, виявленим у діяльності підприємців. Правова визначеність також передбачає, що процедури проведення перевірок мають бути відкритими та прозорими, а результати наглядових дій – доступними для підприємців.

На нашу думку, контролюючі органи зобов'язані діяти в межах своїх повноважень, встановлених законом, дотримуючись вимог до процедурної форми та термінів проведення перевірок. Законодавство передбачає можливість оскарження рішень, дій або бездіяльності контролюючих органів, що є важливим механізмом захисту прав підприємців. Це дає можливість підприємцям відстоювати свої права у випадку неправомірного втручання з боку державних органів. Таким чином, правові засади державного нагляду за підприємницькою діяльністю спрямовані на забезпечення збалансованості між інтересами держави та підприємців, створюючи правову основу для прозорості та ефективної взаємодії у сфері наглядової діяльності.

Проблеми забезпечення законності у сфері державного нагляду за підприємницькою діяльністю залишаються актуальними в умовах трансформації економіки та реформування контролюючих органів. Однією з ключових проблем є порушення принципу обґрунтованості втручання з боку держави. Це виявляється у надмірній кількості перевірок, які не завжди обґрунтовані реальними ризиками або порушеннями з боку суб'єктів господарювання. Часто такі перевірки стають перешкодою для розвитку бізнесу, знижують інвестиційну привабливість та створюють додаткові витрати для підприємців. Крім того, проблема корупції у сфері наглядової діяльності підриває довіру до державних органів, адже суб'єкти підприємницької діяльності можуть стикатися з вимогами неофіційних платежів для уникнення санкцій або пришвидшення процедур[2]. Іншою проблемою є недостатній рівень правової обізнаності підприємців щодо своїх прав та обов'язків під час проведення перевірок. Це призводить до ситуацій, коли підприємці не можуть ефективно захищати свої інтереси та оскаржувати неправомірні дії контролюючих органів. Водночас, і контролюючі органи не завжди дотримуються вимог процедурної прозорості, що знижує якість наглядових заходів та створює підґрунтя для зловживань. Шляхи вирішення зазначених проблем полягають у вдосконаленні законодавчої бази, зокрема шляхом впровадження ризик-орієнтованого підходу до здійснення державного нагляду. Такий підхід передбачає зосередження перевірок на суб'єктах з високим ризиком порушень, що дозволяє зменшити адміністративне навантаження на підприємців та підвищити ефективність наглядових заходів. Важливим є також забезпечення прозорості та доступності інформації щодо планів проведення перевірок та результатів наглядової діяльності. Це сприятиме підвищенню довіри до державних органів і зниженню рівня корупції. Підвищення правової обізнаності підприємців щодо своїх прав під час проведення перевірок є ще одним важливим напрямом[3]. Це можна досягти через проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи, надання доступу до консультацій та рекомендацій щодо дій під час наглядових заходів. Крім того, слід посилити відповідальність посадових осіб контролюючих органів за порушення законності під час здійснення перевірок, що стане стимулом до більш відповідальної та обґрунтованої діяльності з боку державних інспекторів.

Інтеграція електронних систем контролю та цифрових технологій у процес державного нагляду є перспективним кроком до забезпечення прозорості та зменшення людського фактора. Це дозволить автоматизувати частину процесів, зменшивши ризик суб'єктивних рішень та зловживань. Усі ці заходи спрямовані на створення ефективної системи державного нагляду, яка б забезпечувала належний захист інтересів держави та підприємців, зберігаючи баланс між необхідністю контролю та свободою економічної діяльності.

Забезпечення законності державного нагляду за підприємницькою діяльністю є важливою складовою формування прозорого та сприятливого бізнес-середовища. Ретельний адміністративно-правовий аналіз цієї сфери вказує на необхідність дотримання балансу між контролем з боку держави та правами підприємців. Відповідне правове регулювання нагляду сприяє захисту суспільних інтересів та безпеки, водночас створюючи умови для стабільного розвитку підприємницької діяльності. Застосування ризик-орієнтованого підходу, забезпечення прозорості процедур і підвищення правової обізнаності суб'єктів господарювання дозволяють зменшити адміністративний тиск та

підвищити довіру до державних інституцій. Вдосконалення механізмів контролю та посилення відповідальності за порушення законності забезпечують стабільність правового середовища і стимулюють розвиток економіки. Таким чином, удосконалення державного нагляду повинно відбуватися з урахуванням потреб бізнесу та інтересів суспільства, забезпечуючи ефективний та прозорий контроль за дотриманням законодавства у сфері підприємницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Кошиков Д. О. Сутність адміністративно-правового регулювання економічної безпеки держави. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 264-268. Режим доступу: http://www.pap.in.ua/6_2019/68.pdf.

2. Пчелін В. Б. Сутність нормативно-правового регулювання організації адміністративного судочинства України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6. т. 2. С. 106-109.

3. Чорна А. Підприємницька діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 128-132.